

3. Сидорчук І. П. Критерії та показники оцінювання ефективності інноваційної діяльності підприємств машинобудування. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Економічні науки*. 2014. № 8. Вип. 3. С. 127–131.

Волкова Н. І.

канд. екон. наук, доцент
кафедри фінансів і банківської справи
ДонНУ імені Василя Стуса

Янішевського Б. С.

здобувача вищої освіти 3 курсу
ОП «Фінанси, банківська справа та страхування»
ДонНУ імені Василя Стуса

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ПЛАТІЖНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ ЩОДО ЗМЕНШЕННЯ ВИКОРИСТАННЯ ГОТІВКИ В РОЗРАХУНКАХ

Вступ. У сучасному світі платіжні системи відіграють величезну роль у функціонуванні економіки кожної країни. Розвиток технологій та глобалізація зумовили підвищення вимог до ефективності, швидкості та надійності платіжних систем. Особливо актуальним стає запитання про зменшення використання готівки в розрахунках, оскільки це може сприяти підвищенню економічної безпеки, зниженню рівня корупції та оптимізації обігу коштів. Однак оцінка ефективності платіжної системи нашої країни щодо зменшення використання готівки в розрахунках належно не досліджена. Тому аналіз роботи платіжної системи, виявлення можливих слабких місць та пропозиції щодо вдосконалення її роботи є особливо важливим завданням для забезпечення стабільності та перспективи економічного розвитку України.

Мета роботи – оцінка ефективності платіжної системи України щодо зменшення використання готівки в розрахунках задля підвищення фінансової безпеки.

Основна частина. Останнім часом на українському ринку платіжних карток спостерігається стабільне зростання показників, які свідчать про розвиток безготівкових платежів та платіжної інфраструктури. Розвиток цього ринку має значення для оптимізації платежів і зменшення тіньової економіки в Україні. У звіті аудиторсько-консалтингової компанії Ernst&Young зазначається, що збільшення частки платежів за допомогою термінальних карток у ВВП на 1 % знизить рівень тіньової економіки в країні в середньому на 0,037 %. Аналіз поточної ефективності платіжної системи допоможе виявити перешкоди для розвитку безготівкових розрахунків і запропонувати шляхи їх подолання. Інтерес суспільства до безготівкових розрахунків зростає і посилює потребу в зручних та безпечних способах оплати. У межах дослідження було проаналізовано динаміку обсягів безготівкових операцій та готівки в обігу. Інформація, необхідна для такого аналізу, наведена нами в таблиці 1.

Таблиця 1 – Динаміка обсягу безготівкових операцій та готівки в обороті у 2020–2022 роках

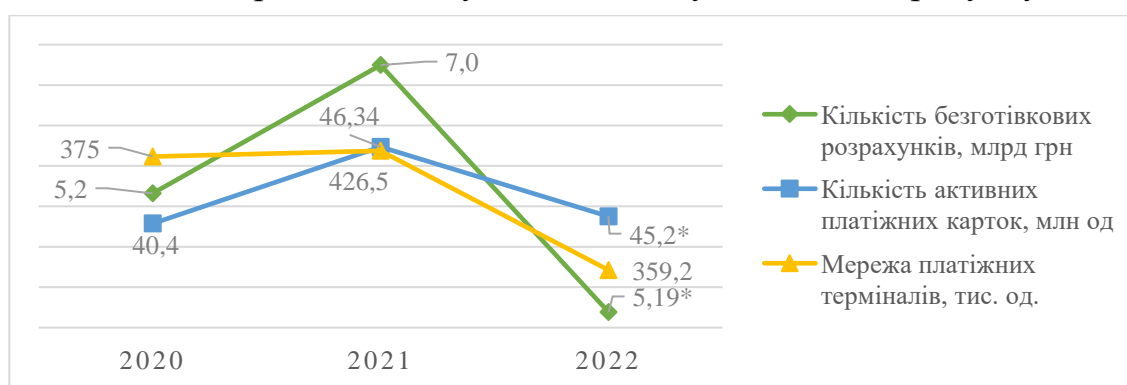
Назва показника	Роки			Відхилення	
	2020	2021	2022	2021 р. до 2020 р., у %	2022 р. до 2021 р., у %
Обсяг безготівкових операцій з використанням платіжних карток, млрд грн	2 208,7	3 099,1	3 443,9*	40,31	11,13
Обсяг готівкових коштів в обігу, млрд грн	558,48	627,56	716,1	12,37	14,11

*3 443,9 – обсяг безготівкових операцій з використанням платіжних карток, взятий за період травня–грудня, через відсутність нової інформації

Згідно з таблицею 1, обсяг безготівкових операцій з використанням платіжних карток зростає з року в рік: у 2021 році, порівняно з 2020, було помічене збільшення на 40,31 % (890,4 млрд грн), у 2022 році, порівняно з 2021, ця тенденція продовжилась, і обсяг безготівкових операцій з використанням платіжних карток збільшився на 11,13 % (344,8 млрд грн). Водночас обсяг готівки в обігу також зростає: у 2021 році, порівняно з 2020 роком, на 12,37 % (69,08 млрд грн), а в 2022 році, порівняно з 2021 роком, обсяг готівкових коштів в обігу зріс на 14,11 % (88,54 млрд грн).

Отже, основний напрям платіжної системи України – зменшення готівкових розрахунків та розвиток безготівкових операцій, що покращує кредитну систему та ефективність грошово-кредитної політики і сприяє боротьбі з тіньовою економікою.

Для аналізу динаміки безготівкового обігу та інфраструктури будемо використовувати кількість безготівкових платежів (2020–2022), активних карток та мережі платіжних терміналів. Результати аналізу наведені на рисунку нижче.

*45,2 – кількість активних банківських карток у 2022 році (взято за 3 квартал через відсутність нової інформації);

*5,19 – кількість безготівкових операцій (здійснено за період травня–грудня через відсутність нової інформації).

Рисунок 1 – Основні показники розвитку безготівкового обороту та платіжної інфраструктури в Україні

Як підсумок, можна констатувати, що останніми роками вітчизняний ринок платіжних карток продовжує бурхливо розвиватись. Така динаміка засвідчує зростання довіри населення до безготівкових розрахунків, а також усвідомлення зручності та доступності цього платіжного інструмента. До того ж відбулися кардинальні позитивні зміни в популярності платіжних карток в Україні. З рисунка видно, що безготівкові платежі в Україні зросли у 2021 році, порівняно з 2020 роком, на 34,9 % (1,8 млрд грн), проте зменшилися на 26,2 % (1,84 млрд грн) у 2022 році. Це може відобразити вплив пандемії COVID-19 та воєнного стану на фінансову поведінку населення та бізнесу. Кількість активних платіжних карток також зросла у 2021 році, порівняно з 2020 роком, на 14,7 % (5,94 млн од.), але дещо зменшилася у 2022 році, порівняно з попереднім роком – на 2,5 % (1,14 млн од.). Мережа платіжних терміналів продемонструвала аналогічну тенденцію, збільшившись на 13,7 % (51,5 тис. од.) у 2020 році, порівняно з 2021 роком, та зменшившись на 15,8 % (67,3 тис. од.) у 2022 році, порівняно з 2021 роком.

Можна зробити висновок, що платіжна інфраструктура України постійно розвивається та модернізується відповідно до потреб сучасної економіки та споживачів, але водночас відчуває на собі негативні наслідки кризи. Зазначимо також, що умовах війни українці продовжували надавати перевагу безготівковим операціям із платіжними картками.

Висновки. Отже, підсумовуючи все вищесказане, сьогоднішня платіжна система України відіграє важливу роль у скороченні готівкових розрахунків. Уряд і НБУ вжили заходів для розвитку безготівкових розрахунків, як-от здешевлення переказів, спрощення використання електронних гаманців, підтримка інновацій та ін. Однак готівкові розрахунки все ще займають значну частину через низку факторів, зокрема через незаконність операторів і традицію здійснювати готівкові платежі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Міністерство економіки України. Статистичні дані. URL: <https://www.me.gov.ua/?lang=uk-UA> (дата звернення: 19.04.2023).
2. Мінфін – все про фінанси: новини, курси валют, банки. URL: <https://minfin.com.ua/> (дата звернення: 19.04.2023).
3. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/> (дата звернення: 19.04.2023).